

LAO TZU (yaklaşık M.Ö. 4. y.y.)

Çin'de yazılmış binlerce kitap arasında başka dillere belki de en çok çevrilmiş olanı ve başka ülkelerde en çok okunanı; iki bin yılı aşkın bir süre önce yazılmış, "Lao Tzu" ya da "Tao Te Ching" adıyla bilenen ince bir kitaptır. Tao Te Ching (Yol ve gücü) Tao felsefesinin yorumunu içeren ana metindir.

İncelikli bir kitaptır bu; hiç alışılmadık gizemli bir üslubu vardır ve yoruma açıktır. Kitabın etrafında döndüğü ana fikir, genellikle "Yöntem" veya "Yol" olarak tercüme edilen Tao'dur. Ama ele alman kavram pek de açıklığa kavuşturulamamıştır: "Sözlere dökülebilen Tao ebedi Tao değildir, söylenebilen isim ebedi isim değildir" diye başlar. Yine de Tao'nun kabaca "Doğa" ya da "Doğadaki düzen" anlamına geldiğini söyleyebiliriz.

Taoculuk; bireyin Tao'ya karşı durmaması, ona boyun eğip gösterdiği yoldan gitmesi gerektiğini öngörür. Erk elde etmek ya da bu erki kullanmak ahlak dışı olduğu kadar, aptalca ve boşunadır da. Tao yenilgiye uğratılamaz; kişi buna çabalayacağı yerde onunla uyum içinde yaşamaya çalışmalıdır. (Tao felsefesini benimsemiş bir kişi; sonsuz bir yumuşaklığa sahip olan, alçak yerlere doğru hiç karşı koymadan akan, en küçük bir güce bile direnmeyen suyun tüm bunlara karşın alt edilemez olduğuna, oysa en sert kayaların zamanla aşındığına işaret edecektir.)

Birey için sadelik ve doğallık genellikle öğütlenir niteliklerdir. Tıpkı para ve nüfuz kazanmak için çaba sarf edilmemesi gerektiği gibi, şiddetten de kaçınılmalıdır. Kişi dünyaya yeni bir düzen vermeye çalışmamalı, ona saygı duymalıdır. Devletler için de en akıllı tutum biraz pasif bir siyaset izlemektir. Dünya üzerinde zaten gereğinden fazla yasa vardır. Daha başka kanunlar çıkarmak ya da mevcut kanunları dayatmak genellikle işleri daha kötüye götürür. Yüksek vergiler, hırslı devlet programları ve savaşmak Taocu felsefenin ruhuna aykırıdır.

Çin söylencelerine göre Tao Te Ching'in yazarı; Konfüçyüs'ün çağdaşı olduğu söylenen Lao Tzu adlı bir kişiydi. Fakat Konfüçyüs M.Ö. 6. yüzyılda yaşamıştır ve hem üslubu hem de içeriğinden dolayı, Tao Te Ching'in bu kadar eski bir tarihte yazılmış olduğuna günümüzde pek az alim inanmaktadır. Kitabın gerçek yazılış tarihi konusunda da hatırı sayılır bir anlaşmazlık vardır. (Tao Te Ching belli bir kişi, yer, tarih ya da tarihsel olaydan bahsetmemektedir.) Bununla birlikte M.Ö. 320, 80 yıl belki de çok daha düşük yanılma payı bırakılmak koşuluyla, iyi bir tahmindir.

Bu sorun Tao Tzu'nun yaşadığı dönem -hatta yaşayıp yaşama-dığı-üzerinde büyük anlaşmazlıklara yol açmıştır. Bazı otoriteler Tao Lzu'nun M.Ö. 6. yüzyılda yaşadığını öne süren söylencelere inanmış, dolayısıyla da Tao Te Ching'i yazmış olamayacağına karar vermişlerdir. Başka alimler O'nun sadece bir efsane kahramanı olduğunu öne sürmüşlerdir. Benim alimlerin küçük bir yüzdesi tarafından kabul edilen kişisel görüşüm ise şöyledir:

- 1) Lao Tzu gerçek bir kişidir ve Tao Te Ching'i yazmıştır.
- 2) M.Ö. dördüncü yüzyılda yaşamıştır.
- 3) Lao Tzu'nun Konfüçyüs'ün çağdaşı olduğu hikayesi kurgusaldır ve kitaba ve yazarına nüfuz kazandırmak için Taocu düşünürler tarafından sonradan ortaya atılmıştır.

Kendisinden önce gelen Çinli yazarlardan ne Konfüçyüs'ün (M.Ö. 551-479), ne Mo Ti'nin (M.ö. 5. yüzyıl) ne de Mencius'un (M.Ö. 371-289) Lao Tzu ve Tao Te Ching'den hiç söz etmedikleri de kayda değer bir noktadır. Ancak, M.ö. 300 yıllarında yaşamış olan önemli bir Taocu düşünür olan Chuang Tzu ise Lao Tzu'dan tekrar tekrar bahsetmektedir.

Lao Tzu'nun varlığı bile ihtilaflı bir konu olduğuna göre yaşamı hakkındaki ayrıntılara kuşkuyla yaklaşmalıyız. Ama aşağıda öne sürülenlerin güvenilir kaynakları vardır: Lao Tzu kuzey Çin'de doğmuş ve yaşamıştır. Hayatının bir döneminde-bir tarihçi veya Chou hanedanının başkenti Loyang'da bulunan devlet arşivlerinin yöneticisiydi. Lao Tzu kendi adı değil; "yaşlı usta" anlamına gelen bir sandı. Evliydi ve Tsung adında bir oğlu vardı. Tsung daha sonra Wei eyaletinde general oldu.

Temelleri başlangıçta din dışı bir felsefeye dayanıyor olmakla birlikte, zaman içinde Taoculuktan bir dini hareket filizlendi. Ancak, bir yanda Tao Te Ching'de öne sürülen fikirlere dayanan Tao felsefesi varlığını sürdürürken; diğer yanda Tao dini, Lao Tzu'nun öğretisiyle pek az ilgisi olan çok sayıda boş inan ve kurallardan bir kabukla çevrelendi.

Lao Tzu Tao Te Ching'in gerçek yazarı idiyse, etkisi hakikaten çok büyük olmuştur. Kitap çok kısadır, (Altı binden az gösterim şekli kullanılarak Çince yazılmıştır, dolayısıyla ancak bir gazete sayfasını dolduracak uzunluktadır!) ama düşünceyi bayağı besleyicidir. Taocu düşünürlerin neredeyse tamamı kitabı kendi fikirlerinin çıkış noktası olarak kullanmışlardır.

Tao Te Ching Batı'da Konfüçyüs'ün ya da Konfüçyüsçü düşünürlerin eserlerinin hepsinden daha yaygındır. Hatta kitabın en aşağı kırk tane birbirinden farklı İngilizce çevirisi vardır ki bu da; kendi dışında, bir başka kitap için var olan en fazla sayıda çeviridir.

Çin'de ise Konfüçyüsçülük genellikle baskın felsefe olmuştur ve Lao Tzu ve Konfüçyüs'ün fikirleri arasında bir çelişki ortaya çıktığında Çinlilerin çoğunluğu İkincinin takipçisi olmuşlardır. Bununla birlikte, Lao Tzu Konfüçyüsçülerden büyük saygı görmüştür. Dahası, çoğu yerde Taocu fikirler Konfüçyüs felsefesiyle bütünleştirilmiş ve böylece kendilerini Taocu

olarak adlandırmayan milyonlarca insanı da etkilemiştir. Benzer şekilde Taocu felsefe, Budist felsefenin, özellikle de Zen Budizm'in Çin'de gelişmesi üzerinde belirgin bir etki yapmıştır. Günümüzde pek az insanın kendilerini Taocu diye adlandırmasına karşın, insan düşünce sistemi üzerinde, Lao Tzu kadar yaygın ve kalıcı bir etki yapmış -Konfüçyüs dışında- bir Çinli düşünür yoktur.

Kaynak: Michael H. Hart, Dünya Tarihine Yön Veren En Etkin 100, Neden Kitap Yayıncılık, İstanbul, 2008